

**THE RIBBENTROP-MOLOTOV PACT AND THE ROMANIAN-RUSSIAN RELATIONS
AS PUBLIC IMAGE IN THE POSTCOMMUNIST PERIOD**

**Miruna Mădălina Trandafir, Postdoctoral Researcher, PhD, "Petru Maior" University
of Tîrgu Mureş**

Abstract: *The present interdisciplinary research attempt proposes, by appealing to the usage of a diachronic and hermeneutical grid, to highlight the manner in which the issue regarding the Ribbentrop-Molotov Pact, has imprinted the public image of the bilateral reports, along the whole post-communist period. Within such a referential optics, we intend to punctually present, without claiming to be exhaustive, a different approach regarding the complex and fascinated bilateral constellation, more exactly, we intend to present an approach that places in its axial center of analyses, the manner in which the problematic subject related to the Ribbentrop-Molotov Pact has influenced in a considerable way the public portrait of the Romanian-Russian bilateral reports. Thus, in order to reveal the nodal vein of the paper, the present research attempt has a methodology configuration based on an interpretative and comparative technique. Integrally, the research paper aims to reveal the manner in which the non-aggression Soviet-German pact has constituted and implicitly has been perceived as an aggressive topos in relation to the public framework of the Romanian-Russian immediate reports.*

Keywords: *Romanian-Russian relations, bilateral universe, public image, perception, Ribbentrop-Molotov pact*

Indubitabil și indiscutabil, pentru majoritatea specialiștilor avizați în domeniu, orizontul analitic aferent binomului imediat româno-rus, nu este unul facil, cu atât mai mult cu cât implică un demers laborios pe marginea unui raport ce reflectă, de o manieră concludentă, o portretistică atipică, discontinuă și chiar sincopată, fiind calificat în terminologia de specialitate drept o „sumă de paradoxuri”¹ sau o „unitate a antagonismelor”².

---

¹ Pentru detalii suplimentare se poate consulta Constantin Hlihor, „România și vecinătatea sa după încheierea Războiului Rece” în *Analele Universității Creștine Dimitrie Cantemir, Seria Istorie-Serie Nouă*, An1, Nr.1, 2010, p.194,
<http://istorie.ucdc.ro/7.%20Revista%20PDF%20files/Analele%20UCDC%20Istorie%201%202010%20PDF%20autori/20%20Hlihor.pdf>.

² Vezi *Conferința organizată cu prilejul împlinirii a 130 de ani de relații diplomatice româno-ruse. Spre firești și necesare apropieri*. Pentru mai multe informații se poate accesa situl oficial al Consulatului României în Federația Rusă, Rostov pe Don, respectiv:
<http://rostov.mae.ro/index.php?lang=ro&id=31&s=71714>.

Mai degrabă, fragmentat decât liniar, raportul româno-rus, s-a derulat și continuă să se deruleze și în prezent într-o formulă sinuoasă și imprecisă, puține fiind semnalele veridice de conlucrare mutuală, contrastând în mod evident, perioadele perpetue de recul și suspensie. Practic, radiografiind sintetic filmul evenimentelor derulate în plan bilateral, se poate observa, de o manieră concludentă, că raportul româno-rus, în segmentul său imediat, a evoluat în temeiul unei grile secvențiale explicite, conforme cu:

1). Interludiul rezonanței bilaterale (specific anilor 1990-1991)- relevanța acestei perioade rezidă în perpetuarea raporturilor dintre România și Uniunea Sovietică în toate domeniile de interes reciproc (economic, politic, cultural), culminând cu inițiativa semnării unui Tratat de Colaborare, Bună Vecinătate și Amiciție (dovadă probatorie a relației privilegiate stabilite în plan bilateral);

2). Interludiul clivajului bilateral (specific anilor 1992-1996)- evidențiază o ruptură definitivă, întărită de divergența de opinii pe marginea unor aspecte problematice și de incapacitatea formalizării cadrului juridic optim între cele două țări, orice abordare pe marginea portofoliului litigios, fiind generic abandonată;

3). Interludiul glacialității bilaterale (specific anilor 1997-2000), prefigurează etapa unui profund abandon, accentuat de voința deliberată a ambelor părți de a menține raporturile într-un asemenea climat completamente gripat și blocat;

4). Interludiul aparentei convergențe bilaterale (specific anilor 2001-2004), reflectă o etapă în care, în pofida progeselor notabile care s-au înregistrat în dimensiunea bilaterală, nesoluționarea contenciosului bilateral și nerecunoașterea adevărurilor istorice, au tergiversat orice acțiuni cu potențial constructiv în plan bilateral, generând, în perioada imediat ulterioară, o atmosferă de profundă răceală (din 2005 până în prezent).

În consecință și în atari circumstanțe, se poate constata cu evidență că tabloul de bilanț aferent zodiei bilaterale a evidențiat un univers al contrastelor, un univers tapetat cu scurte episoade de detentă în plan bilateral dar mai ales cu perenele momente de inflexiune și de recul caracteristice toposului bilateral. În definitiv, pentru alchimia jocului bilateral româno-rus, perioada imediată, a rămas o etapă relativ complicată dar și controversată pentru evoluția tandemului bilateral. Deși cu ocazia sa, în sanctuarul proceselor decizionale a prevalat nevoia explicită de a se conferi o nouă substanță și un suflu revigorant unor relații care de altminteri erau profund viciate, nu s-au înregistrat totuși, avansuri notabile în sfera stabilizării raporturilor dintre România și Federația Rusia. Rezumativ, stadiul actual al raporturilor româno-ruse nu este unul satisfăcător.

Prin urmare și în atari circumstanțe, dacă este unanim recunoscut faptul că la un simplu survol constatativ aferent stadiului actual al relațiilor dintre România și Federația Rusă, bilanțul factual nu este unul îmbucurător, este tot atât de adevărat că și constelația de reprezentări colective aferentă cadrului bilateral româno-rus comportă o dimensiune cel puțin atipică, distinctă și particulară. Astfel, „dacă în multe cercuri românești există o reluctanță apriorică față de orice format de cooperare cu Rusia - reluctanță configurată pe fondul faptului că în mentalul colectiv românesc vecinul de la Răsărit a reprezentat în mod constant și recurent, principalul releu al imaginii negative, pentru ruși, România a fost și este individualizată ca stat fascist”³, remarcându-se, în mod evident, o relație de stigmatizare biunivocă. Cu alte cuvinte, dacă pentru majoritatea românilor abordarea relațiilor cu Rusia, a fost în permanență grevată de realitatea percepției negative atribuită Rusiei - considerată a fi principalul furnizor de insecuritate al României dar și inamicul ancestral și ereditar al statului român, percepție de altminteri formată pe fondul evenimentelor dificile și a momentelor de tensiune care au marcat istoria relațiilor dintre cele două țări, pentru Federația Rusă, statul român a rămas perenul suspect de serviciu, „în urma participării sale alături de Germania în cadrul celui de-al Doilea Război Mondial”⁴. Prin urmare și în atari circumstanțe, se poate constata ușor faptul că la nivelul configurației publice aferente cadrului bilateral româno-rus precumpănesc o serie de blocaje mentale substanțiale, blocaje care de altminteri, sunt extrem de dificil de depășit în cazul ambelor state. Indubital și indeniabil, problematica Pactului Ribbentrop-Molotov, se înscrie cu evidență în cadrul acestor permanențe mentale recurente.

I. Problematica Pactului Ribbentrop-Molotov și relațiile româno-ruse

Indeniabil și indengabil, episodul semnării „pactului de neagresiune germano-sovietic la Moscova la data de 23 august 1939 de către ministrul de externe sovietic Veaceslav Molotov și cel german Joachim Von Ribbentrop”⁵, a amprentat într-o manieră decisivă cursul istoriei europene și mondiale a secolului al XX-lea, generând în cazul României o situație de o gravitate extremă și fără precedent. Practic, această situație fără precedent ipostazia în

³ Carol Hărșan, „România – Rusia încotro? (IV)”, în *România Liberă*, 27 noiembrie 2007, <http://www.romanialibera.ro/exclusiv-rl/documentar/romania-rusia-incotro-iv-112324.html>.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Pentru o monografie pe marginea problematicii Pactului Ribbentrop-Molotov se poate consulta Florin Constantiniu, *Între Hitler și Stalin, România și Pactul Ribbentrop-Molotov*, București, Danubius, 1991; Idem, 1941, *Hitler, Stalin și România: România și geneza operațiunii Barbarossa*, București, Univers Enciclopedic, 2002; Dinu Giurescu, *România în al doilea război mondial: 1939-1945*, București, All Educational, 1999.

maniera cea mai elocventă posibilă pierderea unor teritorii românești sub dictatul forței (Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herței) și învedera, epilogul României Mari. În același timp, „anexarea teritoriilor românești în baza odiosului pact era urmată de o acțiune la fel de dramatică-dezmembrarea Basarabiei și încorporarea județelor Hotin, Cetatea Albă și Ismail în cadrul Uniunii Sovietuce-, apoi a Ucrainei”⁶. Totodată, chiar dacă din punct de vedere juridic, acordul Ribbentrop-Molotov devenise caduc încă din momentul în care Germania nazistă a atacat Uniunea Sovietică la data de 22 iunie 1941, teritoriile românești rupte cu forța și într-o manieră samavolnică, au continuat să fie înstrăinate de la sânul patriei mame. Nu în ultimul rând, cu toate că Pactul Ribbentrop-Molotov a fost dezavuat de cancelariile multor state (la 24 decembrie 1989 de Congresul Deputaților Poporului din URSS, la 26 iunie 1991 de Parlamentul României, etc.), o mare parte din efectele sale nu au fost anulate, ceea ce a generat noi situații problematice pentru România, cum ar fi: contextul existenței a două state românești pe teritoriul Europei, o relație dificil de gestionat cu Ucraina-beneficiarul de facto al efectelor produse de pactul de neagresiune germane-sovietic- și nu în ultimul rând, adiționarea unui chestiuni delicate pe agenda și așa contorsionată a relațiilor bilaterale româno-ruse.

Prin urmare și în atari circumstanțe, se poate afirma că, „în pofida faptului că unificarea celor două state românești a fost ratată în perioada 1990-1992, pe agenda româno-rusă a prevalat, multă vreme chestiunea denunțării Pactului Ribbentrop-Molotov, ca un gest simbolic pentru o posibilă reîntregire a națiunii române”⁷. Cu alte cuvinte, problematica condamnării Pactului Ribbentrop-Molotov, a constituit un subiect recurent în cronică relațiilor româno-ruse, și implicit un subiect subînțeles și de dispută tacită în raporturile bilaterale imediate dintre Federația Rusă și România. Practic, chestiunea denunțării Pactului Ribbentrop-Molotov nu a făcut altceva decât să greveze considerabil cadrul relațiilor post-totalitare dintre România și Federația Rusă, și alături de alte probleme delicate nesoluționate încă, cum ar fi cea a Tezaurului românesc, a contribuit vizibil la menținerea unei stări de mefiență reciprocă și la un nivel scăzut al dialogului în plan bilateral.

Prin urmare, dacă este unanim recunoscut faptul că problematica denunțării Pactului Ribbentrop-Molotov a fost o chestiune pendinte și fierbinte pe agenda relațiilor imediate

---

⁶ Silvia Corlăteanu-Granciu, „La 75 de ani de la semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov(23 august 1939)”, în *Akademios*, nr.3(34), septembrie, 2014, p.173, <http://www.akademios.asm.md/files/La%2075%20de%20ani%20de%20la%20semnarea%20pactului%20Ribbentrop%20Molotov.pdf>.

⁷ Florin Abraham, *Transformarea României 1989-2006. Rolul factorilor externi*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2006, p. 195.

româno-ruse, este tot atât de adevărat că aceasta problematică a fost indisolubil legată și nu poate fi disociată de inițiativa materializării Tratatului politic de bază româno-rus. Cu alte cuvinte și altfel spus, inițiativa materializării tratatului politic de bază româno-rus (care a debutat încă din anul 1992), a fost obstaculată de refuzul părții ruse, de a reflecta, într-o formă sau alta a textului tratatului, condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov și problematica tezaurului României. Așa se face practic că, „deși au existat mai multe tentative de reluare a negocierilor și de găsimire a unor formule de compromis (1992, 1996, 1998), tratativele au bătut de fapt, pasul pe loc timp de mai mulți ani. Negocierile au fost relansate cu ocazia vizitei Ministrului de Externe, Mircea Geoana, la Moscova, în data de 7 noiembrie 2001, vizită în cadrul căreia s-a convenit, împreună cu Igor Ivanov, Ministrul de Externe al Federației Ruse, revizuirea cadrului juridic, demers favorizat atât de noua situație internațională cât și de relațiile între Occident și Rusia”⁸.

Rodul final al celor mai anevoioase și complicate runde de negocieri care s-au desfășurat pe parcursul unui deceniu, s-a concretizat, în cele din urmă, la data de „4 iulie 2003, când cele două părți contractuale, prin vocile președinților Putin și Iliescu, și-au acordat consimțământul în legătură cu semnarea Tratatului privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă, prefațând bazele unei cooperări deschise și trainice în toate palierele de interes reciproc”⁹. Semnarea tratatului politic de bază a fost posibilă și datorită cadrului relativ propice, predispus spre o incipientă redresare și normalizare a raporturilor, debutul anului 2001, consfințind o evoluție notabilă și un trend ascendent înregistrat în spectrul bilateral. În acest sens, s-au emis mesaje oficiale în direcția unei colaborări pragmatice și durabile „atât prin intermediul unui număr semnificativ de vizite întreprinse la nivel de stat cât și prin intensificarea schimburilor economice”¹⁰, mărturie elocventă a disponibilității ambelor părți de a conferi profunzime raporturilor bilaterale.

Consfințind eliberarea de prejudecățile remanente și emoțiile acumulate de-alungul istoriei comune, tratatul politic de bază era perceput drept un gest politic și simbolic de natură să proiecteze o nouă calitate relațiilor bilaterale, conturând circumstanțele favorabile pentru dezvoltarea colaborării în multiple planuri de interes reciproc. Complementar, tratatul

---

⁸ Vezi pe larg articolul, *10 ani de negocieri pentru tratatul româno-rus*, 3 august 2003, <http://www.ziaruldeiasi.ro/national-extern/10-ani-de-negocieri-pentru-tratatul-romano-rus-ni324i>.

⁹ Cristian Matache, „E timpul să trecem la fapte”, în *Cronica Română*, 5 iulie 2003, <http://www.cronicaromana.ro/e-timpul-sa-trecem-la-fapte.html?sirc=relatiile,%20romano-ruse>.

¹⁰ Theodor Tudoroiu, „From Spheres of Influence to Energy Wars”, în *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, nr. 3, septembrie 2008, p. 399, <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13523270802267922>.

semnifica și închiderea unui capitol inert și static din trecut, anticipând deschiderea unei etape noi, dinamice, constructive, de eficiență și parteneriat, rodată pe noi coordonate politice, economice și sociale. „De altfel, întreaga filozofie a documentului, ipostazia corolarul unor semnale politice pozitive adecvate dinamizării mecanismelor utilizate în plan bilateral”¹¹.

În conformitate cu standardele, normele și terminologia dreptului internațional, tratatul cuprindea, în baza unor articole punctuale, următoarele prevederi fundamentale:

„1). realizarea unei politici active, orientate spre viitor, de prietenie și colaborare, bazată pe egalitate, parteneriat, încredere și avantaj reciproc în toate domeniile, în conformitate cu principiile general recunoscute ale dreptului internațional înscrise în cele mai relevante documente internaționale;

2). angajamentul părților contractante de a soluționa pe calea negocierilor toate problemele din relațiile bilaterale, fundamentându-se juridic mecanismul de rezolvare a aspectelor încă nefinalizate din raporturile româno-ruse;

3). inadmisibilitatea folosirii forței sau a amenințării cu forța împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a celor două state, ori în alt mod contrar dreptului internațional, în acest sens preconizându-se angajamentul părților de a soluționa diferendele apărute în conformitate cu Carta ONU și cu documentele OSCE;

4). dreptul statelor de a fi libere să își aleagă sau să își schimbe angajamentele de securitate, inclusiv tratatele de alianță (confirmând, în mod neechivoc, faptul că partea rusă considera opțiunea euro-atlantică a României ca fiind un drept suveran inatacabil);

5). stimularea cooperării, atât în cadrul bilateral, cât și în cadrul regional și universal, fiind prevăzută, astfel, colaborarea în vederea dezarmării și a reducerii înarmărilor, în combaterea crimei

organizate, în domenii precum, cel juridic, economic, științific, cultural, informațional și nu în ultimul rând în domeniul protecției mediului;

6). sprijinirea extinderii relațiilor economice și comerciale, inclusiv în domeniul energetic, al combustibililor și al materiilor prime, al transporturilor, bancar și agricol;

7). angajamentul de asigurare a drepturilor persoanelor aparținând minorității române din Federația Rusă și al celor aparținând minorității ruse din România;

8). colaborarea pentru amenajarea și întreținerea monumentelor și a locurilor de înhumare militare;

---

¹¹ Iulian Badea, „Premierul Năstase a fost primit în cele din urmă, de Vladimir Putin”, în *Cronica Română*, 29 iulie 2004, <http://www.cronicaromana.ro/premierul-nastase-a-fost-primit-in-cele-din-urma-de-vladimir-putin.html?sirc=relatiile,%20romano-ruse>.

- 9). strângerea cooperării în cadrul organizațiilor internaționale, inclusiv în privința îndeplinirii angajamentelor asumate în aceste organizații;
- 10). extinderea contactelor dintre organizațiile neguvernamentale și cetățeni, precum și stimularea contactelor la nivel local;
- 11). încheierea de acorduri în domenii specifice. Tratatul era însoțit și de o Declarație Comună a Miniștrilor de Externe, document politic ce conținea prevederi referitoare la aspectele relevante pentru relația bilaterală româno-rusă, cu origini în trecutul istoric comun: condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov și participarea României la cel de-al doilea Război Mondial de partea Germaniei hitleriste precum și crearea mecanismului pentru soluționarea problemei Tezaurului României”¹².

Perceput drept un precedent în raporturile româno-ruse prin însăși voința deliberată a ambelor părți de a legifera un document de drept internațional considerat a fi „un ansamblu unitar, cu semnificație politico-juridică deosebită și cu efecte vizibile în dimensiunea economică, esențial pentru dezvoltarea la un nivel cât mai ridicat a schimburilor comerciale și a echilibrării balanței de plăți într-o manieră reciproc avantajoasă”¹³, tratatul nu a reușit decât parțial să-și finalizeze obiectivele anticipate. În plus, documentul s-a individualizat mai degrabă prin gestică simbolică, eminentă retorică și privată de conținut, decât prin concretitudinea demersurilor întreprinse, contenciosul istoric intrinsec ecuației bilaterale, fiind expedit în subsidiar, în baza unei declarații lipsită de valoare juridică. În consecință, „escamontarea problemelor litigioase (problema tezaurului) și a adevărurilor istorice (stabilirea responsabilităților în rapturile teritoriale din 1940, și participarea, în consecință, a României la Războiul din Est în anii 1941-1944) și nicidecum recunoașterea, clarificarea și rezolvarea acestora, a împiedicat normalizarea relațiilor bilaterale româno-ruse”¹⁴.

În plus, asocierea a două probleme completamente distincte în cadrul unui document conex Tratatului politic de bază româno-rus dar și absența explicită din textul tratatului bilateral, a celor două aspecte extrem de relevante pentru statul român, au făcut ca declarația comună a miniștrilor de externe ai celor două țări, să devină practic, redundantă și lipsită de conținut. Ba mai mult, problematica repudierii pactului de neagresiune sovieto-german

¹² *Expunere de motive la legea pentru ratificarea Tratatului privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă*, semnat la Moscova la 4 iulie 2000. Pentru mai multe detalii se poate accesa: http://www.cdep.ro/proiecte/2003/600/90/1/eml_pl691_03.pdf.

¹³ Cristina Oroveanu, „România și Rusia- spre un parteneriat privilegiat”, în *Curierul Național*, 5 iulie 2003, <http://www.curierulnational.ro/Politic/2003-07-05/Romania+si+Rusia+-+spre+un+parteneriat+privilegiat>.

¹⁴ Armand Goșu, „Politica Răsăriteană a României: 1990-2005”, în *Contrafort*, nr. 1 (135), ianuarie 2006, <http://www.contrafort.md/old/2006/135/958.html>.

stipulată expres în textul documentului, apăsarea cel puțin nejustificată, deoarece pe de o parte, „nu era nevoie la momentul respectiv să se facă trimitere la pactul Ribbentrop-Molotov și implicit la decizia condamnării acestuia, iar pe de altă parte, pactul Ribbentrop-Molotov, fusese deja condamnat încă din 24 decembrie 1989, de către Parlamentul Uniunii Sovietice, fiind declarat nul ab inițio”¹⁵. Totodată, obstinația părții române de a înscrie în textul documentului o condamnare expresă a pactului samavolnic sovieto-german de către Federația Rusă, a condus în final, la „convenirea unei formule prin care cele două părți, condamnau, deopotrivă, pactul Ribbentrop-Molotov și participarea României alături de puterile Axei la războiul împotriva Uniunii Sovietice, ignorându-se astfel deliberat faptul că intrarea României în acest război trebuia raportată la consecințele dureroase ce îi fuseseră provocate de pactul incriminant”¹⁶. Practic, în locul unei declarații comune, privată de conținut juridic, „ar fi contat mult mai mult, sosirea la București a unui ministru adjunct de externe rus sau a unui vicepreședinte al Dumei de Stat, care să denunțe public pactul Ribbentrop-Molotov și efectele acestuia asupra relațiilor bilaterale, un asemenea demers dobândind o încărcătură politică mult mai puternică față de România”¹⁷. Totuși acest eveniment nu a avut loc iar problematica Pactului Ribbentrop-Molotov a continuat să existe pe agenda contorsionată a relațiilor imediate româno-ruse.

Concluzii

Fără îndoială și neîndoielnic, prin miza problematică pe care o incumbă și implicit prin prisma faptului că continuă să reprezinte un aspect cât se poate de litigios aferent contenciosului bilateral, chestiunea Pactului Ribbentrop-Molotov ocupă un loc incontestabil în cadrul lanțului de prejudecăți și de blocaje mentale care precumpănesc la nivelul imaginarului colectiv românesc. Cu alte cuvinte, se poate afirma cu evidență că problematica Pactului Ribbentrop-Molotov se subsumează unei memorii istorice latente, o memorie care ține de mituri arhetipale și de stereotipuri recurente și care alcătuiește un nucleu mai degrabă profund negativ la adresa Federației Ruse. Altfel spus, această chestiune pendinte poate fi foarte ușor încadrată în cadrul unei memorii istorice obsesive, grevată de lumini și umbre, o

---

¹⁵ Gheorghe Buzatu, *Discursuri și dezbateri parlamentare (1864-2004)*, București, Mica Valahie, 2006, p.758.

¹⁶ Vasile Buga, „Relațiile româno-ruse: Stadiu și perspective” in *Occasional Papers*, Casa Nato, nr.2, 2003, p. 17.

¹⁷ Iulian Chifu, „Lungul drum de la dialog la cooperare”, in *Occasional Papers*, Casa Nato, nr. 2, 2003, p. 29.

memorie în temeiul căreia prevalează o mefiență a majorității românilor față de Vecinul de la Răsărit, și care este indubitabil responsabilă pentru mersul și evoluția raporturilor româno-ruse. Practic, chestiunea Pactului Ribbentrop-Molotov poate foarte bine întregi „ imaginea invaziilor, războaielor, deportărilor, execuțiilor, a dominației, dar și a sentimentelor naturale de reacție față de un stat opresor”¹⁸, omniprezente la nivelul mentalului colectiv românesc. Cu alte cuvinte, se poate afirma că această problematică delicată nu poate fi sustrasă din registrul unei memorii istorice latente în cadrul căreia prevalează anexiunile teritoriale ale Rusiei/ Uniunii Sovietice din anii 1812, confiscarea tezaurului românesc dar și impunerea regimului comunist în România sub apanajul forței.

Prin urmare și în atari circumstanțe, se poate conchide cu evidență că problematica Pactului Ribbentrop-Molotov ocupă un loc de frunte în rândul celor mai pregnante simboluri și stereotipii care grevează într-o manieră considerabilă imaginarul colectiv românesc, adâncind și alimentând practic un topos agresiv pe harta românilor în ceea ce privește Federația Rusă. Sintetic și concis, prin anvergura dimensiunii sale problematice, Pactul Ribbentrop-Molotov, poate fi foarte bine considerat releul imaginii negative atribuite Vecinului de la Răsărit și implicit unul din elementele prin prisma cărora, Rusia continuă să se poziționeze „în punctul simbolic negativ al relației României cu vecinii săi estici”¹⁹ iar relațiile româno-ruse ca imagine publică comportă o dimensiune problematică.

Bibliografie:

I. Lucrări de specialitate:

- Abraham, Florin, *Transformarea României 1989-2006. Rolul factorilor externi*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2006;
- Constantiniu, Florin, *Între Hitler și Stalin, România și Pactul Ribbentrop-Molotov*, Danubius, București, 1991;
- Idem, *1941, Hitler, Stalin și România: România și geneza operațiunii Barbarossa*, Univers Enciclopedic, București, 2002;
- Giurescu, Dinu. C., *România în al doilea război mondial: 1939-1945*, All Educational, București, 1999.

II. Memorialistică:

¹⁸ Iulian Chifu, *op.cit.*, pp. 27-28.

¹⁹ Florin Abraham, *op.cit.*, p.287.

- Buzatu, Gheorghe, *Discursuri și dezbateri parlamentare (1864-2004)*, Mica Valahie, București, 2006.

III. Studii și articole:

- Badea, Iulian, „Premierul Năstase a fost primit în cele din urmă, de Vladimir Putin”, in *Cronica Română*, 29 iulie 2004, [http://www.cronicaromana.ro/premierul-nastase-a-fost-primit-in-cele-din-urma-de-vladimir-putin.html?sirc=relatiile,%20romano-ruse](http://www.cronicaromana.ro/premierul-nastase-a-fost-primit-in-cele-din-urma-de-vladimir-putin.html?sirc=relatiile,%20romano-ruse;);
- Buga, Vasile, „Relațiile româno-ruse: Stadiu și perspective” in *Occasional Papers*, Casa Nato, nr.2, 2003;
- Chifu, Iulian, „Lungul drum de la dialog la cooperare”, in *Occasional Papers*, Casa Nato, nr. 2, 2003;
- Corlăteanu-Granciuc, Silvia, „La 75 de ani de la semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov (23 august 1939)”, in *Akados*, nr.3(34), septembrie, 2014, <http://www.akados.asm.md/files/La%2075%20de%20ani%20de%20la%20semnarea%20pactului%20Ribbentrop%20Molotov.pdf>;
- Goșu, Armand, „Politica Răsăriteană a României: 1990-2005”, in *Contrafort*, nr. 1 (135), ianuarie 2006, <http://www.contrafort.md/old/2006/135/958.html>;
- Hârșan, Carol, „România – Rusia încotro? (IV)”, in *România Liberă*, 27 noiembrie 2007, <http://www.romanialibera.ro/exclusiv-rl/documentar/romania-rusia-incotro-iv-112324.html>;
- Hlihor, Constantin, „România și vecinătatea sa după încheierea Războiului Rece” in *Analele Universității Creștine Dimitrie Cantemir, Seria Istorie-Serie Nouă*, An1, Nr.1, 2010, <http://istorie.ucdc.ro/7.%20Revista%20PDF%20files/Analele%20UCDC%20Istorie%201%202010%20Pdf%20autori/20%20Hlihor.pdf>;
- Matache, Cristian, „E timpul să trecem la fapte”, in *Cronica Română*, 5 iulie 2003, <http://www.cronicaromana.ro/e-timpul-sa-trecem-la-fapte.html?sirc=relatiile,%20romano-ruse>;
- Oroveanu, Cristina, „România și Rusia- spre un parteneriat privilegiat”, in *Curierul Național*, 5 iulie 2003, <http://www.curierulnational.ro/Politie/2003-07-05/Romania+si+Rusia+-+spre+un+parteneriat+privilegiat>;
- Tudoroiu, Theodor, „From Spheres of Influence to Energy Wars”, in *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, nr. 3, septembrie 2008, <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13523270802267922>.

IV. Site-uri internet:

- http://www.cdep.ro/proiecte/2003/600/90/1/eml_pl691_03.pdf;
- <http://www.ziaruldeiasi.ro/national-extern/10-ani-de-negocieri-pentru-tratatul-romano-rus~ni324i>;
- <http://rostov.mae.ro/index.php?lang=ro&id=31&s=71714>.

Finanțarea pentru publicarea acestei lucrări s-a realizat de către Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane prin proiectul „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate”